

LES BRUIXES. DEL FEMINICIDI A L'ICONA SOCIAL

Montserrat Jiménez Sureda

LES BRUIXES. DEL FEMINICIDI A L'ICONA SOCIAL

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions

**Les bruixes.
Del feminicidi històric a la icona social**

Les bruixes.

Del feminicidi històric a la icona social

Montserrat Jiménez Sureda
Universitat Autònoma de Barcelona

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

© del text: Montserrat Jiménez Sureda, 2017

© de la imatge de la coberta: *La por*. Aquarel·la de Clara Antón. Primavera de 2017

Primera edició: novembre de 2017

Edició i impressió:

Servei de Publicacions

Universitat Autònoma de Barcelona

Plaça de l'Acadèmia. Edifici A. Campus de la UAB

08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Spain

Tel. 93 581 10 22

sp@uab.cat

<http://publicacions.uab.cat>

Dipòsit legal: B-16518-2017

ISBN 978-84-490-7242-0

Imprès a Espanya. Printed in Spain

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia, el tractament informàtic i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer, és rigorosament prohibida sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la Llei.

Índex

1. Introducció	9
2. Làmia o Síbaris. El vampirisme femení	10
3. La cacera de bruixes	10
4. <i>Nocturnae aves</i>	12
5. Les minyones del diable	13
6. La pinta de les bruixes	14
7. <i>A facie inimici</i>	15
8. Males arts cultivades	17
9. Les bruixes malvades van ser inventades per homes espantats [?]	18
10. <i>El brujo postergado</i>	19
11. Un fenomen transversal. <i>De villa en villa, sin Dios ni Santa María</i>	20
12. Zugarramurdi	21
13. L'art de les bruixes	23
14. La bruixeria precolombina i l'exportació de la bruixeria metropolitana	24
15. La bruixeria a la Jerusalem colonial	26
16. Llibertats civils i economia política en la cacera de bruixes	27
17. Una tramada cortina de fum	28
18. Més que bruixes	30
19. Els caçadors de bruixes	32
20. De Sant Hilari a Arbúcies, dotze cases, tretze bruixes	33
21. L'espill de bruixes	35
22. Hi havia una vegada... ..	38
23. Les bruixes de Goya	40
24. Els escèptics	41
25. L'hora de les bruixes	43
26. <i>Minister[s] of vice</i>	44

27. Conviccions alternatives i identitats sincrètiques	45
28. La demonopatia	47
29. <i>Credidit eis multitudine, quasi senibus et iudicibus populi</i>	48
30. <i>Witches and bitches</i>	51
31. Els tresors de la història	53
32. <i>Plou i fa sol, les bruixes es pentinen</i>	54
33. <i>Abracadabra</i>	57
34. Males arts	58
35. <i>Por Plumbicón y Saticón, me he apoderado de la televisión</i>	60
36. La bruixa com a patrimoni	61
37. <i>Divendres i dimarts, dies de bruixes i de males arts</i>	63
38. El culte a les bruixes	63
39. L'udol de la bruixa	64
40. Les bruixes virtuals	64
Selecció bibliogràfica	65

1. Introducció

Les bruixes no existeixen, però sí que existeix la por. La por és un mecanisme innat que tenen les espècies animals, entre les quals hi ha la humana, i que els serveix per protegir-se dels perills potencials que poden amenaçar la seva supervivència i el seu benestar.

La bruixa és una creació abstracta de la ment humana, una entelèquia per projectar la por. Una bruixa era un concepte per definir una persona a qui s'atribuïen poders màgics capaços de transformar (normalment, empitjorar) la realitat que l'envoltava. Tenir por de les bruixes és tenir por de la nostra pròpia alteritat, del mal que intuïm en la nostra espècie.

Les bruixes eren presents en molts productes culturals de les èpoques medieval i moderna. Teatre, pamflets, estampes, cançons, auques, gravats, pintures. Se les troba arreu. El seu retrat també és el retrat de les expectatives de gènere del moment en què aquest retrat es fa públic.

Per ser temudes, les històries de bruixes requerien elements de versemblança. La semàntica de la bruixa necessitava incardinar-se en la quotidianitat per després subvertir-la. A la bruixa li calien escombres, olles, una llar de foc... Els estris del quefer habitual de les dones de casa. I després calia que donés un ús extravagant, diabòlic, a aquests atuells tan realistes i coneguts. Ells, com ella, s'incardinaven en una dimensió alternativa, surrealista.

La bruixa és la nèmese de la princesa. Aquests són, possiblement, els dos estereotips femenins més potents del folklore europeu. L'una és vella, lletja, repulsiva, dolenta. L'altra, jove, formosa, agradable, bona. Encarnar l'arquetip en una concreció vital (assenyalar una dona com a bruixa) era exterioritzar les pors, però també els desitjos més obscurs de qui apuntava amb l'índex.

La cacera de bruixes és un dels primers feminicidis documentats de la història d'Occident. En un món sense garanties processals ni presumpció d'innocència, les acusades van patir violència física, psicològica i institucional. A través del recompte de víctimes del procés s'observa un clar biaix de gènere.

L'economia moral de la multitud i els poders que la representaven van perseguir de manera implacable i agressiva aquelles dones que no s'enquadraven en els estereotips socialment i políticament correctes. Representa un dels processos històrics (per desgràcia, n'hi va haver més) en què la nostra civilització va fer fallida moral.

La història de les bruixes és la història d'una por. D'una por ben fonamentada però molt mal enfocada: la por dels éssers humans als éssers humans, al mal que hi ha en l'espècie, però projectada sobre un blanc fàcil, sobre individualitats febles i desprotegides a les quals es podia agredir impunement.